

Yazar Bilgileri Author(s)

Arş. Gör. Dr.
Hasan DEMİR

Siirt Üniversitesi
İslam Hukuku

demirhasan733@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5881-1293

Künye Bilgisi

*Uluslararası Oksidentalizm Sempozyumu-I
İslam Medeniyetinde "Öteki": 9-13. Yüzyıllar.*

Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

Siirt: 21-23 Ekim 2022.

Anahtar Kelimeler / Keywords

Oksidentalizm / Occidentalism

Öteki / Other

İslam Medeniyeti/ Islamic Civilisation

Oksidentalist / Occidentalist

Sempozyum / Symposium

Sempozyum İncelemesi/ Symposium Review

Makale Tarihleri / History of Article

Geliş Tarihi /Received

01/05/2024

Kabul Tarihi /Accepted

28/05/2024

ULUSLARARASI OKSİDENTALİZM SEMPOZYUMU I

FIRST INTERNATIONAL OCCIDENTALISM
SYMPOSIUM

المؤتمر الدولي الأول للاستغراب

İSLAM MEDENİYETİNDE "ÖTEKİ": 9-13. YÜZYILLAR

THE "OTHER" IN ISLAMIC CIVILIZATION 9th TO THE 13th CENTURY

"الأخر" في الحضارة الإسلامية: (ما بين القرنين التاسع والثالث عشر)

Açılış Programı:

21 Ekim 2022 Cuma, Saat: 09:00

Yer:

Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Fuat Sezgin Konferans Salonu

Atıf / Citation

Demir, Hasan. "Uluslararası Oksidentalizm Sempozyumu-I İslam Medeniyetinde "Öteki": 9-13. Yüzyıllar". *Kitabiyat İlahiyat Araştırmaları İnceleme-Eleştiri Dergisi* 2/1 (Haziran 2024), 161-177.

İnsan, yapısı itibarıyla bazı ihtiyaçlarını tek başına karşılayamadığından hemcinslerinin dayanışmasına ve birlikteliğine gereksinim duymaktadır. Bu dayanışmayı ve birlikteliği zorunlu kılan etkenler beslenme, barınma, üreme gibi “zaruri” ihtiyaçlar olabildiği gibi insanın ahlaki ve zihinsel gelişimi gibi hususlar da olabilir. Dolayısıyla hangi ulusal, etnik, dinî veya mesleki topluluktan olursa olsun insanın kendisi dışında var olan “öteki” ile etkileşim ve iletişim içerisinde bulunması bir gerekliliktir. Nitekim insan, gücünü çoğunlukla kendisi dışında var olan “öteki”lerle birlikte hareket ederek elde etmektedir.

İslam “öteki”lerin bulunduğu kozmopolit bir yapıya sahip Arap Yarımadası’nda doğup yayılmıştır. Bu coğrafyaya bakıldığında putperestler, Hanîfler, Yahudiler, Hristiyanlar, Mecusîler ve Sâbiîler gibi muhtelif inançlara sahip toplulukların bulunduğu görülmektedir. Hem Kur’an’da hem hadis kaynaklarında “öteki”lerden bahsedilmektedir. Tarihî serüven içerisinde Müslümanlar “öteki”lerle daima bir münasebet içerisinde olmuşlardır. Hz. Peygamber’in “öteki” ile ilişkileri nazarıdikkate alındığında bunun savaş, barış ve kişisel ilişkiler gibi birçok boyutunun bulunduğu müşahede edilmektedir.

Geniş bir coğrafyada yüzyıllar boyunca hâkim olan İslam medeniyeti, yaklaşık on asır boyunca insanlığın düşünce, ilim, irfan, sanat, edebiyat ve mimarisine öncülük etmiştir. Buna bağlı olarak “öteki”nin belirlenmesinde merkezî konumda yer almıştır. Ancak 17. yüzyılla birlikte Batı gerek bilimsel gerekse askerî ve teknolojik açılardan üstünlüğü ele geçirmeye başlamıştır. Dolayısıyla “öteki”nin

tanımlama sürecinin de merkezinde yer almıştır. Batı'nın Doğu'yu tanıma, yorumlama ve sömürme çabası "oryantalizm" olarak adlandırılan bir alanın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Batı, egemenlik kurduğu sınırları genişletmek ve hammadde ihtiyacını karşılamak gibi nedenlerle yeni yerleri ve toplumları inceleme çabası içerisine girmiştir. Bunu da oryantalizm aracılığıyla sağlamaya çalışarak sömürgeciliğin ilk ayağını teşkil etmiştir. Böylece oryantalizm aracılığıyla "öteki" olana dair yeni bir imaj yaratılmıştır.¹ Bununla birlikte bütün oryantalist çalışmaların aynı kategoride görülüp değerlendirilmesi de mümkün değildir.²

Oryantalizmin karşılığı olarak "batı bilimi" veya "garbiyatçılık" şeklinde çevrilen "oksidantalizm", bir kavram olarak Arapçadan Türkçeye geçen "şarkiyatçılık" ve "istişrâk" terimlerinin mukabili olarak kullanılmaktadır. Bu çerçevede bu ilimle ilgilenenler de "müsteşrik" teriminin karşıt anlamlısı olan "müstağrip" kavramıyla nitelendirilmektedir. Oksidentalizm; inanç-ibadet, örf-âdet, tarih, coğrafya, iktisat, siyaset alanlarından sosyokültürel alanına kadar tüm cihetleriyle Batı'yı araştıran ilim dalı veya Doğu'nun Batı'yı edebî, entelektüel-akademik yazının konusu hâline getirme

¹ Ahmet Aktaş, "Biz (Doğu) ve Öteki (Batı) İkileminde Oksidentalizm: Kavramın Kökeni ve Yüklenilen Anlamlar", *Oksidentalizme Giriş (İslam Medeniyetinde "Öteki": 9-13. Yüzyıllar)*, ed. Fadıl Aygan vd. (İstanbul: Beyan Yayınları, 2023), 34.

² Fadıl Aygan, "Erken Dönem Kelam Geleneği Üzerine Bir Değerlendirme", *Oksidentalizme Giriş (İslam Medeniyetinde "Öteki": 9-13. Yüzyıllar)*, ed. Fadıl Aygan vd. (İstanbul: Beyan Yayınları, 2023), 234.

çabası olarak tarif edilmektedir. Oryantalizm, oksidentalizme göre daha sık kullanılmakta olup çok daha geniş bir kullanım alanına sahiptir.³ Oryantalizme kıyasla yeni bir araştırma alanı olan oksidentalizm, Doğu'nun (ben) Batı'yı (öteki) mukayese ederek ve sorgulayarak tartışmasıdır. Bu tartışma süreci, oryantalizmde olduğu gibi, "öteki"ne yönelik yaklaşımlar kadar "ben"e dair bilinçli ya da bilinçsiz çeşitli etkenleri de barındırmaktadır. Hem "öteki"ne hem "ben"e yönelik yaklaşımlar çoğunlukla siyasi ve toplumsal projelerin aracı olarak kurgulanmaktadır.⁴

Fransızcada "batı/garb" anlamına gelen "occident" kelimesinden türeyen "occidentalizm" ile ilgili "Batı'nın ötekileştirilmesi", "Batı medeniyetine düşmanlık", "Batı karşıtlığı", "tersine çevrilmiş şarkiyatçılık" gibi tanımlar da yapılmıştır.⁵ Ancak herkesçe kabul gören net bir tanımlama henüz yoktur. Bu durumun birçok sebebi olsa da bunların arasında öne çıkan en önemli nedenlerinden biri, oksidentalizmi tanımlamayanların kendilerinin bulunduğu konumdan hareketle onu açıklamaya çalışmasıdır. Buna bağlı olarak tanım yapanların tümü kendi perspektiflerinden gördüğü veya görmek istediği her

³ Özcan Hıdır, "Oryantalizme Karşı Oksidentalizm: Hadis Oksidentalizmi -M. Fuad Sezgin ve M. Mustafa el-A'zamî Örneği-", *Hadis Tetkikleri Dergisi* 5/1 (2007), 7.

⁴ Demet Koçyiğit, "Batı'yı Kurgulamak - Doğu'yu Sunmak, Doğu'yu Kurgulamak - Batı'yı Sunmak: Oksidentalizm'de Ben ve Öteki", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 57/57 (2017), 136.

⁵ Alkım Saygın, 20. Yüzyıl Türk Düşüncesinde Garbiyatçılık (Oksidentalizm) Üzerine Bir İnceleme (Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015), 10-12.

ne ise ona göre bir tanım yapmıştır.⁶ Bir bilim olarak oksidentalizm her ne kadar köklü bir geçmişe sahip olmasa da içerdiği anlam itibarıyla “öteki’yi ya da Batı’nın bakış açısını anlama ve sorgulama gayreti” olarak düşünüldüğünde Müslüman bilginlerin, ilk dönemlerden itibaren Batı’da yapılan çalışmaları takip ederek onları anlamaya çalışmaları ve kendilerine yöneltilen birtakım eleştirilere cevap vermeleri cihetiyle oksidentalizm faaliyetlerinde buldukları söylenebilir.

Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, oksidentalizm çerçevesinde üretilen bilgilere katkı sunmak ve İslam’ın başlangıcından günümüze kadar oksidentalizm kapsamında ortaya konan birikimi ele almak, irdelemek ve sözü edilen alanı genişletmek amacıyla “Uluslararası Oksidentalizm Sempozyumu-I (İslam Medeniyetinde “Öteki”: 9-13. Yüzyıllar)” adlı sempozyumu düzenledi. 21-23 Ekim 2022 tarihleri arasında Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ev sahipliğinde düzenlenen sempozyumda Türkçe, İngilizce ve Arapça dillerinde altmış sekiz bildiri sunuldu. Bu bildirilerin özet metinleri 2022 yılında yayımlandı. Sempozyum vesilesiyle dünyanın muhtelif yerlerinden gelen bilim insanları tarafından oksidentalizm çerçevesinde İslam medeniyetinde “öteki”ne dair çalışmalar ve üretilen düşünceler hakkında bilimsel çalışmalar ortaya konuldu. Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından oksidentalizm sempozyumunun bir seri olarak devam ettirilmesi düşünüldüğü ve buna bağlı

⁶ Aktaş, “Biz (Doğu) ve Öteki (Batı) İkileminde Oksidentalizm: Kavramın Kökeni ve Yüklenen Anlamlar”, 34-35.

olarak ilk sempozyumun ana amacının doğrudan oksidentalizm yapmaktan ziyade belirtilen tarihler aralığında İslam medeniyetinde oksidentalist çalışma olarak değerlendirilebilecek literatürün tespit edilmesi olduğu ifade edildi.

Sempozyumun açılışında Siirt Üniversitesi'nin o dönemdeki dekanı Prof. Dr. Cemalettin Erdemci, sempozyumun gerçekleşmesinde önemli rol oynayan Prof. Dr. İhsan Süreyya Sırma, Siirt Üniversitesi rektörü Prof. Dr. Nihat Şındak ve o dönemin valisi Osman Hacibektaşoğlu konuşma yaptı. Sempozyumun açılış konferansı Prof. Dr. Yasin Aktay tarafından gerçekleştirildi. Protokol konuşmaları ve açılış konferansından sonra Prof. Dr. İhsan Süreyya Sırma başkanlığında açılış oturumu düzenlendi. Sempozyum, giriş ve değerlendirme oturumları dışında altı oturum şeklinde gerçekleşti. Giriş ve değerlendirme oturumları tek salonda gerçekleşirken; ilk beş oturum aynı anda üç farklı salonda, altıncı (son) oturum ise iki salonda gerçekleşti. Böylece sempozyumda toplamda on dokuz oturum gerçekleşmiş oldu. Sempozyumda sunulan bildirilerin tam metni Prof. Dr. Fadıl Aygan, Doç. Dr. Necati Sümer ve Doç. Dr. Emrah İstek editörlüğünde *Oksidentalizme Giriş (İslam Medeniyetinde "Öteki": 9-13. Yüzyıllar)* ismiyle Beyan Yayınları (İstanbul: 2023) tarafından yayımlandı. 924 sayfadan oluşan eserde sempozyumda sunulan bildirilerin çoğunluğu yer almaktadır. Ancak editörlerin inisiyatifi veya bildiri sunanların tam metin göndermemeleri nedeniyle sempozyumda sunulan tüm bildiriler kitapta yer

almamıştır. Örneğin sempozyumda sunulan “Cüveynî'nin Şifâu'l-Ğalîl Adlı Eseri Bağlamında Tevrat ve İncil'deki Tahrifatlar” isimli tebliğin tam metni kitapta yayımlanmamıştır.

Sempozyumun tam metinlerinin yayımlandığı kitap, dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “Kavramsal Tartışma ve Eserler Bağlamında Oksidentalizm” başlığı çerçevesinde “Biz (Doğu) ve Öteki (Batı) İkiliminde Oksidentalizm: Kavramın Kökeni ve Yüklenilen Anlamlar”, “Avrupa-Merkezci Sosyal Bilimler Karşısında Alternatif Bir Arayış: Oksidentalizm”, “Paris-Kudüs Güzergâhı Adlı Eserde: Oksidentalizm ve Haçlı Ruhü, Kelâm Atomculuğunun Özgünlüğü: Antik Yunan Materyalist Atomculuğundan Hudûs Deliline Evrilme”, “Farabî'de Antik Yunan Adalet Kavramı: Platon ve Aristoteles Eleştirisi”, “Endülüs Edebi Lirizminin Avrupalı Trubadur Üzerindeki Etkisi”, “Şair ve Edip Üsâme b. Münkız'ın ‘Kitâbü'l-İ'tibâr’ Adlı Eserinde Ötekiler”, “İbn Fadlân'ın Seyahatinde Ötekinin Bilgi ve İlginç Durumlarına Dair Bir Okuma”, “Derleme, İnceleme ve Analiz Açısından Ebu Abdullah Muhammed bin el-Hüseyn el-Yemenî'nin ‘el-Mudâhât (Karşılaştırma)’ Adlı Kitabındaki Fars Atasözü ve Deyişleri” ve “İspanyol ‘öteki’sini Andalusia’da İzlemek: Orta Çağ’da Arapça-İspanyol Lügatların ve İspanyolca Çevirinin Arapça Kelimelerin Anlamlarına Etkisi” başlıklı bildirilerin tam metinleri bulunmaktadır.

İkinci bölüm “Öteki Bağlamında Oksidentalizm” başlığından oluşmakta olup bu başlık altında “İslâm'ın

Klasik Çağında 'Öteki' Araştırmalarının Mahiyeti: Hakikat Arayışı mı Öteki Bilgisinin Nesneleştirilmesi mi? Erken Dönem Kelam Geleneği Üzerine Bir Değerlendirme", "Bağdat'tan Avrupa Görünüyor mu? Abbasiler Devri Algısında Avrupa, Antik Yunan ve Roma-Bizans", "Hz. Peygamber'de 'Öteki'lik", "Müslüman Coğrafyacı ve Seyyahların Eserlerinde Batı Kavramı ve Bu Çerçeve'de 'Öteki'nin Yeri", "İslâm'ın Altın Çağı 9. ve 13. Yüzyıllarda İslâm Filozoflarının Batı Bilim ve Felsefesi Algısı", "Haçlı Seferleri Sonrasında Müslüman Toplumda Batı Algısı", "Müslümanlar Açısından Öteki Kavramının Teolojik Arka Planı: Câhız'ın el-Muhtâr fi'r-reddi ale'n-Nasârâ Eseri Çerçevesinde Bir İnceleme", "İslâm Müfessirlerinin Tevbe Sûresinin 29. Âyeti Bağlamında 'Öteki'lere İlişkin Yorum ve Yaklaşımları: Zimmî Örneği", "Vâsıl Bin Ata'da 'Öteki'nin Dinî-Felsefî Uzantısı, Ammonius Son of Hermias ve Okulunun İslâm Dünyasına Aktarımı", "Farabî'de Müslüman Şehirleşmesinde 'Öteki'ne Yer Açmanın Felsefi Referansları" ve "Arap Halk Anlatımında 'İranlı' Tasavvuru Hamzâtu'l-Pehlivan Anlatısı Örneğinde" isimli tebliğlerin tam metni yer almaktadır.

Üçüncü bölüm "Dinler Bağlamında Oksidentalizm" başlığından oluşmaktadır. Bu başlık içerisinde "11. Yüzyılda Bir Hristiyan Yapılanması: Aziz Bruno ve Şartrö Tarikatı", "Endülüs Şiirinin Kültürel Oluşumunda Yahudilerin Etkisi", "Abbasi Halifesi Mehdî (Ö. 169/785) ile Nastûrî Patrik Timeteyus/Timothy El-Câsilik Arasında Cereyan Eden Dinî Polemiklerde Oksidentalizm İz Düşümler", "Ebü'l-Velîd el-Bâcî'nin (ö. 474/1081)

Hristiyanlık Eleştirisi (Fransa Rahibinin Mektubuna Cevaben Gönderdiği Risâle’si Bağlamında)”, “Oksidentalizm Çalışmalarının Bir Temeli ve Referans Kaynağı Olarak Kur’ân’ın Hristiyanlarla İlgili Verdiği Bilgiler”, “İlk Dönem İslâm Tarihçilerine Göre Antik İnan”, “Nesturi Metropolit Nusaybinli İliya Örneğinde XI. Yüzyıl Müslüman-Hristiyan Diyalogunda İsa Mesih’in Tanrılığı Meselesi” ve “Roma Hukukunda Hırsızlığın Cezası ve İslam Hukuku İle Mukayesesi” isimli tebliğlerin tam metinlerine yer verilmektedir.

Dördüncü ve son bölüm “İlmi Şahsiyetler Bağlamında Oksidentalizm” ana başlığından müteşekkil olup bu başlık içerisinde “Aynı ve Başka’nın Sınırında Dolaşmak: Mevlânâ Üzerinden Bir Perspektif Oluşturmak”, “Muhyiddin İbnü’l-Arabî’nin Zimmîler Hakkındaki Fetvası -Şurûti Ömerîyye ve Muvâfakaât-ı Ömer”, “İslam Kozmolojisinin Yunan Düşüncesini Dönüştürmesi: Şemsüddin es-Semerkindî Örneği”, “Kur’ân Âyetlerinin Yorumu Bağlamında Zemahşerî’nin Ehl-i Kitab’a Bakışı”, “Ötekileştirilen Bir Düşünür Olarak İbn Rüşd’de ‘Öteki’ Tasavvuru”, “Edward Said’i 9. ve 13. Yüzyıl Arasına Taşımanın İmkânı”, “İmam Kurtubî’nin Ehl-i Kitapla İlgili Görüşleri, Bid’at ve Ehvâ Ehline Yönelik Eleştirileri”, “Âmirî’ye Göre İlimlerle İlişkisi Bakımından İslam ve Öteki Dinler”, “Fârâbî’nin Antik Yunan Felsefesini Değerlendirmesi”, “Reddiye Kültürü Bağlamında İmâmü’l-Haremeyn el-Cüveynî’nin “Teslis” Eleştirisi” ve “Câhız’ın Tabiat Felsefesinin Oluşumunda Antik Çağ Yunan

Felsefesinin Etkileri” adlı bildirilerin tam metinleri yer almaktadır.

Oksidentalizm alanında Türkiye’de ilk olarak gerçekleştirilen sempozyumda konuyla ilgili önemli bildiriler sunuldu. Oryantalizme nazaran konuyla ilgili çalışma yapanların Türkiye’de ve hatta dünyada sayıca az olduğu göz önünde bulundurulduğunda sempozyumun alana dair önemli bir boşluğu doldurduğu ifade edilebilir. Ancak ilk olması ve sempozyum tanıtım kitapçığında alt başlık olarak *İslam Medeniyetinde “Öteki”*: 9-13. *Yüzyıllar* yer alması hasebiyle sempozyumun ana konusu olan oksidentalizmle doğrudan ilişkisi olmayan bildirilerin de yayımlandığı söylenebilir. Örneğin “Arap Halk Anlatımında “İranlı” Tasavvuru Hamzâtu’l- Pehlivan Anlatısı Örneğinde” isimli tebliğin oksidentalizm ile doğrudan bir ilintisi bulunmamaktadır. Nitekim ilgili başlığın tam metnine bakıldığında Arap-İran ilişkisinin konu edildiği görülmektedir. Bu şekilde oksidentalizmle doğrudan alakası bulunmayıp daha ziyade “öteki” üzerine yoğunlaşan sempozyum bildirilerinin sayısını arttırmak mümkündür.

“Abbasi Halifesi Mehdî (ö. 169/785) İle Nastûrî Patrik Timeteyus/ Timothy El-Câsilik Arasında Cereyan Eden Dînî Polemiklerde Oksidentalizme İlişkin Düşümler” isimli tebliğ sempozyumda sunulan dikkat çekici tebliğlerdendi. Söz konusu tebliği hazırlayan Doç. Dr. Uğur Erman, Abbâsî halifesi Mehdî (ö. 169/785) ile Nesturî Patrik Timeteyus/Timothy el-Câsilik arasında yaşanan dinî polemiklerde oksidental yansımaları incelemektedir.

Abbâsî halifesi Mehdî zaman zaman Hristiyan patrikleri huzuruna çağırmiş ve onlarla bazı dinî meseleleri tartışmışır. İlgili tebliğde konu edinen tartışmanın özelliğii ise Patrik Timothy'nin halife ile olan tartışmasının Süryanice yazıya dökülmesidir. Daha sonraları Patrik Timothy'nin yazdıkları Lous Cheikho “el-Muhâveretü'd-dîniyye elleti cerat beyne halîfeti'l-Abbâsî el-Mehdî ve Tîmûtâus el-Câsilik el-Mesîhî en-Nestûrî” adıyla Arapçaya tercüme edilmiştir. Alphonsa Mingana ise eseri İngilizceye çevirmiştir. Eser aynı zamanda Clint Hackenburg tarafından “An Arabic-to-English Translation of Religious Debate between the Nestorian Patriarch Timothy I and the ‘Abbasid Caliph al-Mahdî” adıyla da yüksek lisans tezi şeklinde yeni bir çeviri ile İngilizceye tercüme edilmiştir. Halife Mehdî ve Patrik I. Timeteyus/Timothy arasında yaşanan dinî polemikte tartışma genellikle teslis, sünnet olma, Hz. Muhammed'in İncil'de müjdelenmesi, Hz. İsa'nın doğumu ve hayatta olup olmadığı, Hz. Meryem'in katilinin kim olduğu, Kur'an'ın ilahi bir kitap olup olmadığı, haça secde etme, Hristiyanların kiblesinin neden Beytülmakdis değil de doğu/maşırık olduğu ve patriğın Hz. Muhammed'in nübüvvetiyle ilgili olan görüşleri gibi konular etrafında yoğunlaşmışır. Halife Mehdî totalde yirmi yedi meselede Hristiyanlığı eleştirmiş, patrik Timothy de halifenin iddialarına cevap vermiştir. Dikkat çekici ve başarılı bir tebliğ sunan Erman'ın sunumunun tam metni yayımlanmıştır. Ancak yayımlanan metne bakıldığında öncelikle oksidentalizmin mahiyetinin

üzerinde de durulduğu görülmektedir.⁷ Kuvvetle muhtemel tebliğ sahibi, sempozyum esnasında ilgili hususlardan bahsedildiği için zamandan tasarruf etmek üzere onları atlayıp doğrudan ana konusuna değindi.

Sempozyum bildirilerinin tam metnlerinin yayımlandığı eserde, editörler oksidentalizmin mahiyeti üzerinde duran metinlerde tasarrufta bulunabilirlerdi. Zira kitabın birinci bölümünde konu detaylıca ele alınmaktadır. Buna bağlı olarak sonraki bölümlerde katılımcıların ilgili konuya tekrardan değinmelerine kanaatimizce gerek yoktur. Editörlerinin değindiğimiz şekilde hareket etmemelerinde iki husus etkili olmuş olabilir. Bunlardan birincisi oksidentalizm üzerinde ittifak edilen bir tanımın olmaması ve her bir araştırmacının kabul ettiği tarife göre oksidentalizmi ve konusunu ele almasıdır. İkincisi ise yazarlara, kaleme aldıkları tebliğin tam metni konusunda belirli bir özgürlük tanınmasıdır.

Uluslararası olması hasebiyle sempozyuma Cezayir, Irak, Suudi Arabistan ve Fas gibi muhtelif birçok ülkeden akademisyenler iştirak ettiler. Tespit edebildiğimiz kadarıyla yirmi bir tebliğ yabancı dilde sunuldu. Yabancı dilde tebliğ sunanların bir kısmı da Türkiye'deki üniversitelerde çalışan akademisyenlerdi. Uluslararasılık açısından sempozyumdaki maksat hasıl olmasına rağmen sempozyumun sonraki planlamalarında bilhassa Avrupa

⁷ Uğur Erman, "Abbasi Halifesi Mehdî (Ö. 169/785) İle Nastûrî Patrik Timeteyus/ Timothy El-Câsilik Arasında Cereyan Eden Dînî Polemiklerde Oksidentalîst İz Düşümler", *Oksidentalizme Giriş (İslam Medeniyetinde "Öteki": 9-13. Yüzyıllar)*, ed. Fadıl Aygan vd. (İstanbul: Beyan Yayınları, 2023), 497-524.

üniversitelerinden daha fazla akademisyenin katılımının sağlanması hususunda, yurtdışında daha geniş kitlelere duyuru yapılmasının yararlı olacağı söylenebilir. Türkiye’de bilime katkı sağlama hedefinde olan kuruluşların böylesi önemli bir konuda gerçekleştirilen sempozyuma, yurt dışından daha fazla akademisyenin katılım sağlanmasına yönelik sempozyum düzenleme ekibine maddi ve manevi destek sağlamaları önem arz etmektedir.

Sempozyumun tebliğ süreleri on beş dakikaydı. Tebliğini on beş dakikaya sığdırmayanlar için ek olarak beş dakika daha verildi. Tebliğlerin sunumu için verilen on beş dakikalık sürenin gayet makul ve yeterli olduğu ifade edilebilir. Zira sempozyum dinleyicileri gün boyu devam eden tebliğleri dinleyip müzakerelere iştirak ettikleri için on beş dakikanın ötesindeki sunumlar, onlar için yorucu olabilmektedir. Müzakere için her bir oturumda yarım saat ayrılmıştı. Ortalama her bir salonda gerçekleşen oturumda dört tebliğ sunuldu. Her ne kadar her bir tebliğ için özel olarak ayrılmış müzakere süresi olmasa da takriben her bir tebliğ için yedi buçuk dakika ayrılmıştı. Her tebliğe olan ilgi ve alaka ayrı olduğu için müzakere amacıyla her bir tebliğe özel olarak belirli bir zamanın ayrılmaması tercihinin daha isabetli olduğu dile getirilebilir. Nitekim bazı tebliğler dinleyicilerin dikkatini çekerken bazısı yeteri kadar etkili olmadı. Müzakere için çok fazla vakit olmaması, üstelik program akışının da yoğun olması gibi gerekçelerle bazı tebliğlerin müzakeresinde oturum

başkanı belirli sayıda katılımcıların müzakeresine fırsat tanıdı.

Sempozyum oturum başkanları sunulan konulara yüksek derecede ilgiliydi. Nitekim sempozyum oturumlarında başkan seçilenler, sunulan tebliğlere dikkate değer katkılar sundular. Bazı oturum başkanları, konuyla ilgili doğrudan çalışması olan araştırmacılara müzakere esnasında doğrudan talep etmedikleri hâlde konuya dair düşünceleri için söz hakkı tanıdılar. Örneğin bir oturumda dinleyici olan Prof. Dr. Şinasi Gündüz ve Prof. Dr. Muhammet Tarakçı'ya tebliğlerin sunumundan sonra talep etmedikleri hâlde müzakere babından salon başkanı tarafından sunumdaki konularla ilgili düşünceleri soruldu.

Sempozyuma İslam hukuk akademisyenlerinin ilgileri azdı. Dolayısıyla birinci sempozyumda oksidentalizm konusunun İslam hukuku ayağı zayıf kaldı. İslam hukukçularının konunun hukuki boyutu ele almaları için sempozyumun sonraki serilerine iştirak etmelerinin yerinde olacağı dile getirilebilir. Şayet İslam hukukçuları ilgili sempozyuma rağbet etmeyecek olursa konuyla ilgili kanaatlerinin alınmasının iyi olacağı İslam hukuk akademisyenleri seçilerek sempozyuma özel olarak davet edilebilir.

Sempozyum katılımcılarının konaklama giderleri, sempozyum düzenleme kurulunun bulduğu sponsorlar vasıtasıyla karşılandı. Bu çerçevede sonraki sempozyumlarda da sponsorların benzer şekillerde sempozyuma katkı sunma ihtimalleri bulunmaktadır. Oturumlara katkı ve ilgi yoğundu. Sunulan tebliğ sayısının

fazla olması ve sempozyum süresinin kısıtlı olması nedeniyle aynı anda Prof. Dr. Fuat Sezgin, İbn Hazm ve Bîrûnî isimli salonlarda tebliğler sunuldu. Dinleyiciler mecburen bir tanesini seçmek durumunda kaldı ve buna bağlı olarak diğer salonlardaki tebliğlerden mahrum kaldı. Buna rağmen her salonda yeteri kadar dinleyici bulunmaktaydı. Genel itibarıyla en fazla dinleyici Prof. Dr. Fuat Sezgin salonunda bulunmaktaydı.

Sempozyum değerlendirme oturumunda Prof. Dr. İhsan Süreyya Sırma, Prof. Dr. Cemalettin Erdemci, Prof. Dr. İlyas Çelebi, Prof. Dr. Şinasi Gündüz, Prof. Dr. Özcan Hıdır ve Prof. Dr. Mustafa Demirci yer aldı. Hepsi sempozyumun işleyişi, düzeni, hizmetleri ve sunulan imkânlarından memnuniyet duyduklarını dile getirdiler. Sempozyumun ilmî açıdan son derece verimli geçtiği de hepsinin ortak fikri idi. “Oksidentalizm konusunda neler yapılabilir?” ve “Sonraki sempozyum serilerinde ve ilmî çalışmalarda neler yapılırsa daha iyi olabilir?” gibi sorular üzerinde düşünceler dile getirilerek değerlendirme oturumu sona erdi. Örneğin bu hususta Prof. Dr. İlyas Çelebi’nin oksidentalizm çalışmaları için yurt dışına bursiyer veya başka bir ad altında araştırmacılarının gönderilmesinin yararlı olacağı fikri son derece önemli ve dikkate değerdi. Siirt Üniversitesi şayet oksidentalizm konusunda ileride bütüncül çalışmaları sürdürmeyi düşünüyorsa ve konuyla ilgili akla gelen ilk isim olmayı hedefliyorsa ilgili fikri çeşitli projeler vasıtasıyla değerlendirmesinin isabetli olacağı belirtilebilir.

Sempozyumun Türkiye’de oksidentalizm alanında önemli bir farkındalık yarattığı ve konuyla ilgili düşünsel ve akademik faaliyetlerin artmasına vesile olduğu belirtilebilir. Türkiye’de ilk olması hasebiyle her ne kadar bazı eksiklikleri bulunsa da sempozyumun amacına büyük ölçüde ulaştığı söylenebilir. Son derece önemli bir mevzuyu sempozyum konusu hâline getirip bilim dünyasına dikkate değer katkı sunulmasına vesile olan başta sempozyum düzenleme kurulu olmak üzere emeği geçen herkesi tebrik eder, sempozyumun alanda yapılacak nice başarılı çalışmalara başlangıç olmasını dilerim.

KAYNAKÇA

Aktaş, Ahmet. "Biz (Doğu) ve Öteki (Batı) İkileminde Oksidentalizm: Kavramın Kökeni ve Yüklenilen Anlamlar". *Oksidentalizme Giriş (İslam Medeniyetinde "Öteki": 9-13. Yüzyıllar)*. ed. Fadıl Aygan vd. İstanbul: Beyan Yayınları, 2023.

Aygan, Fadıl. "Erken Dönem Kelam Geleneği Üzerine Bir Değerlendirme". *Oksidentalizme Giriş (İslam Medeniyetinde "Öteki": 9-13. Yüzyıllar)*. ed. Fadıl Aygan vd. İstanbul: Beyan Yayınları, 2023.

Erman, Uğur. "Abbasi Halifesi Mehdî (Ö. 169/785) İle Nastûrî Patrik Timeteyus/ Timothy El-Câsilik Arasında Cereyan Eden Dîni Polemiklerde Oksidentalizme İz Düşümler". *Oksidentalizme Giriş (İslam Medeniyetinde "Öteki": 9-13. Yüzyıllar)*. ed. Fadıl Aygan vd. İstanbul: Beyan Yayınları, 2023.

Hıdır, Özcan. "Oryantalizme Karşı Oksidentalizm: Hadis Oksidentalizmi -M. Fuad Sezgin ve M. Mustafa el-A'zamî Örneği-". *Hadis Tetkikleri Dergisi* 5/1 (2007), 7-31.

Koçyiğit, Demet. "Batı'yı Kurgulamak - Doğu'yu Sunmak, Doğu'yu Kurgulamak - Batı'yı Sunmak: Oksidentalizm'de Ben ve Öteki". *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 57/57 (2017), 133-160.

Saygın, Alkım. *20. Yüzyıl Türk Düşüncesinde Garbiyatçılık (Oksidentalizm) Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.